

İKİDİLLİ TÜRK ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İNGİLİZCE VE TÜRKÇE YAZILI ANLATIMLARINDA SÖZDİZİMSEL YAPILAR

LÜTFİYE OKTAR

Ege Üniversitesi

GİRİŞ

Bu çalışmada, Türkçe ve İngilizce açıklayıcı anlatım biçimli yazılı metinlerde kullanılan sözdizimsel yapıların, sözdizimsel girişimine neden olabilecek kültür-bağımlı özellikler gösterip göstermediğini araştırmayı amaçladık. Diğer bir deyişle, açıklayıcı anlatım biçimli Türkçe ve İngilizce metinlerin retorik düzenlemelerinde kullanılan tümce türlerinin dağılımını saptamaya çalıştık.

Kuramsal olarak bu araştırmanın çıkış noktası, Robert B.Kaplan'ın (1966), metinlerin düzenlenmesinde farklı dillerin farklı retorik tercihleri olduğu savını ileri süren "karşılaştırmalı retorik " varsayımdır. Bu savı temel alarak aşağıda belirtilen varsayımların geçerliliğini saptamak amacıyla, öğrenciler tarafından üretilen paralel metinler kullanılarak deneysel bir çalışma yapılmıştır:

- (1) İkidilli Türk denekler, açıklayıcı anlatım biçimli Türkçe metinlerde *eş-donatım* ağırlıklı sözdizimsel bağıntılar geliştirme, yani *sıralı tümce* kullanma eğilimi göstereceklerdir.
- (2) Denekler, bu sözdizimsel yapıyı İngilizce metinlerine de aktaracaklardır.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE ÇÖZÜMLEMELER

Araştırmamıza Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı birinci sınıf öğrencisi 20 Türk denek katılmıştır. Denekler, araştırmacı tarafından belirlenen üç ayrı konuda birer İngilizce ve Türkçe paragraf yazmışlardır. Sonuç olarak, her denek üç İngilizce, aynı konuda üç de Türkçe paragraf yazmıştır. Tüm yazım işlemleri sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir.

İkιδilli deneklerin Türkçe metinlerde eş-donatım ağırlıklı sözdizimsel bağıntılar geliştirme, yani sıralı tümce kullanma eğilimi gösterecekleri varsayımının geçerli olup olmadığını anlamak için Türkçe ve İngilizce metinlerde *içe-yerleşik* ve *sıralı tümce*lerin kullanılma sıklığını saptamaya çalıştık.

Bu çalışmada "tümce" terimi T-birim (T-unit) terimiyle eşanlamı olarak kullanılmıştır. Çözümleme işleminde *ve*, *veya*, */ ya da*, *ama* gibi bağlaçlarla kullanılan T-birimler *sıralı tümce* olarak değerlendirilmiştir. Basit tümceler dışında, yan tümce bağlaçlarıyla kullanılan diğer tüm T-birimler *içe-yerleşik* tümceler kabul edilmiştir.

Ayrıca, Türkçe metinlerde *-(y)Ip* ve *-(y) ErEk* sonekleriyle kullanılan T-birimler de *sıralı tümce* olarak sayıldı. Her ne kadar bu soneklerin başka sözdizimsel işlevleri varsa da, Türkçe e bağlacının eşdeğeri olarak kullanıldıkları da bir olgudur (Oktar, 1985:25 ve 31). Aşağıda verdiğimiz öğrenci metinlerinden alınan örnekler sıralı tümce olarak değerlendirilen bu türden tümcelelerdir.

1. Diğer kültürlerle, insanlara zaaf duyup bunları, onların dilleriyle öğrenmeyi amaçladım.
2. Çevre ve ortam, olumlu-olumsuz, kişileri etkileyip, onları olgunlaştırıyor.
3. Çünkü kişi, eğitim düzeyi yüksekse, yani bir takım olayları kavrayabiliyor ve bunları yorumlayarak, başkaldırıp, aktarabiliyorsa kendine olan güveni perçinlenir.

Öte yandan, Türkçede eş-donatımsal bağıntıların bağlaçsız sıralama yoluyla sağlandığı "bağlaçsız eş-donatım" (asyndetic coordination) da sıklıkla kullanılmaktadır (Oktar, s.24). Bu nedenle, virgülle bağlanmış T-birimler de sıralı tümce olarak değerlendirildi:

4. Eğitimle beraber insan sürekli kendini geliştirir, belirli kalıplardan uzaklaşır, olayları değişik yönlerden görme ve anlamlandırma yeteneği kazanır.

Deneklerin Türkçe ve İngilizce metinlerinde kullandıkları *içe-yerleşik* ve sıralı tümce sayılarını değerlendirmek için istatistiksel çözümleneler yapıldı. Daha açık bir deyişle, her iki metin grubunda kullanılan *içe-yerleşik* ve sıralı tümce sayısında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını saptamak için T-testleri uygulandı. T-testlerinden elde edilen sonuçları şöyle özetleyebiliriz.

TABLO 1
İçe-yerleşik Tümce Kullanımını Gösteren T-Testleri Sonuçları

	Kişi	Ortalama	Stardart Sapma
İngilizce Paragraflar	20	9.75	4.20
Türkçe Paragraflar	20	7.40	3.07
t-değeri = 2.02	p<0.05		df. = 34.8

Tablo 1 deki T-testi sonuçları, her iki metin grubunda kullanılan ie yerleşik tümce sayısı ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p < 0.06$). Bu demektir ki, ikidilli denekler İngilizce paragraflarında, Türkçe paragraflarında kullandıklarından daha çok sayıda ie-yerleşik tümce kullanmışlardır.

TABLO 2

Sıralı Tümce Kullanımını Gösteren T-Testleri Sonuçları

	Kişi	Ortalama	Standart Sapma
İngilizce Paragraflar	20	7.95	3.83
Türkçe Paragraflar	20	9.50	4.59

t-değeri = - 1.16

p<0.25

df. = 36.8

Buna karşılık, Tablo 2 de görüldüğü gibi, aynı denek grubunun aynı metinlerde kullandıkları sıralı tümce sayısı ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0.06$). Yani, ikidilli denekler İngilizce ve Türkçe paragraflarında hemen hemen aynı sayıda sıralı tümce kullanmışlardır.

Bu bağlamda, ikidilli deneklerin İngilizce ve Türkçe paragraflarında kullandıkları ie-yerleşik tümce sayısını gösteren T-testi sonuçları sıralı tümcelerinkiyle karşılaştırıldığında (Tablo 1 ve 2), İngilizce paragraflarda ie-yerleşik yerine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlemlenmektedir. Bu demektir ki, ikidilli denekler İngilizce metinlerinde tümce düzeyinde İngilizceye özgü olduğu kabul edilen kültür-bağımlı alt-donatım ağırlıklı sözdizimsel bağıntılar geliştirmeyi, yani daha çok sayıda ie-yerleşik tümce kullanmayı tercih etmişlerdir.

Öte yandan, aynı denek grubu Türkçe metinlerinde hemen hemen aynı sayıda ie yerleşik ve sıralı tümce kullanarak İngilizce metinlerinde gözlemlenenden farklı bir tutum sergilemişlerdir.

TARTIşMA

Bu deneysel çalışmada elde edilen bulgular ilginç sonuçlara yol açmıştır. İkidilli denekler Türkçe metinlerinde hemen hemen aynı sayıda ie-yerleşik ve sıralı tümce kullanmışlardır. Her ne kadar, Türkçe metinlerdeki sıralı tümce sayısı ie-yerleşik tümce sayısından fazlaysa da, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durumda ikidilli Türk deneklerin sözdizimsel düzeyde ağırlıklı olarak sıralı tümce kullanacakları varsayımımız doğrulanmaktadır.

Buna karşılık, aynı denek grubunun İngilizce ve Türkçe paragraflarında kullandıkları sıralı tümce sayısı ortalamaları karşılaştırıldığında, bu ortalamaların birbirine çok yakın olduğu açıkça görülmektedir. Bu durumda, ikidilli deneklerin eş-donatım ağırlıklı sözdizimsel yapıyı, yani sıralı tümce türünü, Türkçeden

İngilizceye aktarma eğilimi gösterdikleri sonucu çıkarılabilir ki bu, ikinci varsayımımızı doğrular niteliktedir.

Ancak, burada hedef dildeki yanlışların anadilden yapılan olumsuz aktarımların sonucu olmadığı varsayımını da göz ardı etmemek gerekir. Mohan ve Lo (1985), yabancı /ikinci dil edinimi konusunda tümce düzeyinde yapılan araştırmaların büyük bir bölümünün anadilin, hedef dilin gramerini öğrenmede pek etkili olmadığını belirtmekte (Dulay ve Burt 1974; White 1977), ve yabancı / ikinci dil edinimini, anadilin gelişimine benzeyen "gelişimsel" bir süreç olarak (Dulay, Burt, ve Krashen 1982) çözümlenmek gerektiğini öne sürmektedirler (s.517). Bu nedenle, bu çalışmada ikidilli deneklerin tümce düzeyinde sergiledikleri bu tutumu açıklarken "gelişim" faktörü de bir olasılık olarak gözönüne alınabilir.

Ayrıca, ikidilli deneklerin Türkçe paragraflarında sergiledikleri tutum, yani hemen hemen aynı sayıda içe-yerleşik ve sıralı tümce kullanmaları, İngilizceden Türkçeye yapılan olumlu aktarım olarak da düşünülebilir. Deneklerin bu eğilimi, açıklayıcı anlatım biçimli İngilizce metinlerle — hem okuma hem de yazma düzeyinde — çok fazla uğraşmalarının olası sonucu olarak, eş-donatımdan çok alt-donatımsal bağıntılara ağırlık veren İngilizcenin retorik yapısının etkisine bağlanabilir. Kuşkusuz, bu konuda kesin ve güvenilir sonuçlar elde etmek için çok daha fazla sayıda deneysel çalışma yapılması gerektiğine yürekten inanıyoruz. Ancak, bu çalışmadan elde edilen bulgular çift yönlü bir aktarımdan söz edilmesine olanak sağlar niteliktedir.

Bu bağlamda, iletişimin tam olarak sağlanması için, Young, Becker ve Pike'in yazar ve okuyucu arasında oluşması gereken "paylaşılan bilgi", Kenneth Burke'ün yazar ve okuyucunun "özdeşleşmesi" gereği varsayımlarını da göz önüne alırsak, eş-donatımsal ağırlıklı sözdizimsel bağıntıların, yani sıralı tümce kullanımının Türkçeden İngilizceye, ya da alt-donatımsal ağırlıklı, yani içe-yerleşik tümce kullanımının İngilizceden Türkçeye aktarımı, her iki dilin okuyucularının beklentilerine ters düşebilir ve okuyucu-yazar "özdeşleşmesi"ni ya da okuyucu yazar arasındaki "bilgi paylaşımı"ni engelleyebilir sonucuna varabiliriz. Örneğin, gereksiz sayıda sıralı tümce kullanımı, açıklayıcı anlatım biçimli metinlerde alt-donatım ağırlıklı retorik kullanılmasına alışmış anadili İngilizce olan okuyucunun beklentilerine cevap veremeyebilir. Dahası, Buckingham'a (1983) göre, anadili İngilizce olan okuyucu çok fazla sıralı tümce kullanımını çocuksu ve anlamsal düzeyde bulanık bir ifade şekli olarak görmektedir (s.252).

O halde, içe-yerleşik ya da sıralı tümce kullanımı arasında yapılan seçim, sözdizimsel düzeyde geliştirilen mantıksal bağıntıların niteliğini saptamada ve böylece metnin büyük-ölçekli yapısını kavramada okuyucu yönlendirmek için bir araç olarak kullanılıyorsa, yabancı bir dilde üretilecek metinlerde o dilin kendine özgü sözdizimsel yapıları ve bunların dağılımını bilmek yazılı iletişimin başarıya ulaşması için gereklidir. Daha da önemlisi, sözdizimsel yapıların dağılımı, anadil ve hedef dilde farklılıklar gösteriyorsa, bu iki dil arasında yazılı iletişim kopukluğu kaçınılmazdır. Eğer Türkçede açıklayıcı anlatım biçimli yazılı metinlerde fikirlerin sözdizimsel düzeyde gevşekçe birbiri ardısıra dizildiği sıralı tümceleri ağırlıklı olarak

kullanma eğilimi varsa, İngilizceyi yabancı / ikinci dil olarak öğrenen Türklerin, İngilizcede fikirlerin sözdizimsel düzeyde hiyerarşik bir düzen içinde birbirleriyle sıkıca bağlandığı içe-yerleşik tümcelerin niteliklerini ve işlevlerini kavramakta güçlük çekmeleri doğaldır. Bu nedenle, açıklayıcı anlatım biçimli İngilizce ve Türkçe metinlerde tümce türlerinin dağılımını saptamaya yönelik bu tür, daha kapsamlı çalışmaların İngilizcenin yabancı / ikinci dil olarak öğretilmesinde, özellikle yazma ve okuma becerilerinin geliştirilmesi açısından daha etkili eğitim yöntemleri ve programlarının oluşturulmasına büyük katkılar sağlayacağı inancındayız.

Bunun yanısıra, bu tür çalışmaların açıklayıcı anlatım biçimli Türkçe yazılı metinlerin küçük-ölçekli yapılarını oluşturmada kullanılan sözdizimsel bağıntıların niteliklerin ve metnin büyük-ölçekli yapısı içindeki dağılımlarının saptanması açısından Türkçeye de katkılar sağlayacağı kanısındayız.

KAYNAKÇA

- Buckingham, T. 1983. "The goal of advanced composition instruction", *TESOL Quarterly*, 13 (2), 241-254.
- Burke, K. 1968. "Rhetoric — old and new", in Francis Connolly *The Art of Rhetoric*, New York: Harcourt Brace and World, Inc., 444-488.
- Dulay, H., ve M.Burt. 1974. "Errors and strategies in child language acquisition", *TESOL Quarterly* 8 (2), 129-136.
- _____, M.Burt, ve S.Krashen. 1982. *Language Two*. New York: Oxford University Press.
- Kaplan, B.R. 1980. "Cultural thought patterns in inter-cultural education", Kenneth Croft (haz.) içinde, *Readings on English as a Second Language for Teachers and Teacher Trainees*, Cambridge, Mass., Winthrop Publishers, Inc., 399-418.
- Mohan, A.B. ve W.A. Lo. 1985. "Academic writing and Chinese students: Transfer and developmental factors", *TESOL Quarterly* 19 (3), 515-534.
- Oktar, L. 1985. "Coordination in English and Turkish", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir : Ege Üniversitesi.
- White, L. 1977. "Error analysis and error correction in adult learners of English as a second language", *Working Papers in Bilingualism* 13, 42-58.
- Young, E.R., A.L. Becker, ve K.Pike. 1970. *Rhetoric: Discovery and Change*. New York: Harcourt, Brace, and World, Inc.